

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za Dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveita«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Neprankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročilna letna 60 Din. za inozemstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davok posebe. Pošt. ček. rač. 11.153. Telefon 3112

Prvodecemberske misli

Jugoslovansko učiteljstvo stoji danes pred velikimi in odločilnimi nalogami. Vedno bolj se približuje čas, ki zahteva notranje urejenega človeka, čas, ki kar kriči po človeku, ki bi stopil nekoliko izven okvira vsakdanjosti in že vendar končno pokazal svoje pravo človeško lice. Čas, v katerem ni nikjer nikogar, ki bi stal na trdnih tleh in pokazal odločno kje je leva in kje desna, ki bi ožigal dvomnost in obračunal z njo kot z zgrešeno in nič več vredno prepričevalnostjo ljudstva, ki se mu hoče samo življenja, miru, dela in uspehov, ki pač dovolj jasen dokaz, da se vse vrtočlavo suka in drvi v negotovost brez konca. Sedemnajst let že vrši zvesto, vztrajno in dosledno Jugoslovansko učiteljstvo svojo posebno nalogo, sedemnajst let že najverodostojneje prisluškuje utripanju srca našega ljudstva, sedemnajst let že prenaša vse bridkosti in težave ter upa, ljubi in veruje s svojim ljudstvom tesno srce ob srcu in čaka, čaka. Saj vendar mora končno že priti tisti čas, v katerem nam bo mogoče reči enkrat za vselej: Bili smo, smo in bomo in nihče več nima pravice, da bi naše ljudstvo kakorkoli žalil, ga kakorkoli tiščal k tlom in mu samo obetal ter jemal predujme za stvari, ki jih nikdar ne bo dokazal z resničnimi dejstvi. Sedemnajst let Jugoslovanske države priča najbolj jasno, da so učitelji bili ustvarjalci; vsako leto znova pričajo uspehi, kronani z napor in žrtvami, da je vitalna sila učiteljev idealizem in optimizem. In spoznanje, da se je za osvojevanje treba še vedno boriti, vliva novih moči, ki venomer izpričujejo najglobljo zakoreninjenost in povezanost našega delovnega ljudstva s svojimi učitelji, vodniki in preroki. Nikdar si ni učiteljstvo delalo nikakih iluzij, nikdar se ni poganjalo za stvarmi, ki so imele svoj pomen preko vrednot za naše ljudstvo. Nasprotno: prav s tem svojim ljudstvom, iz katerega je izšlo, sedi še vedno z njim za mizo, zajema v ločeno skledo s kašo in krompirjem, je in strada, še vedno stanuje v domačijah, ki so prepojene s pradednino in diše po rodovih stoletja nazaj, še vedno vceplja otrokom učenost in odpira svet in svabi pred njim, še vedno je vključeno v krog vsakega občestva, razumeva in molči iz svoje stoletne izkušnosti. Učiteljstvo še vedno veruje v trdnost in stalnost tega svojega doma in si ne da vzeti vere, da bo zemlja rodila še tisoč in tisočletja in da nikoli ne bo pustila na cedilu onih, ki so ji ostali zvesti.

Te in take misli se vzbujajo v nas ob tem prazniku, ki je potrdil našemu ljudstvu črno na belem od vsega sveta priznano in s krvjo osvobojeno domovino.

Kaj je pomenilo bodočnost te naše zemlje in ljudstva pred sto in sto leti? Mladina! Tista mladina, ki se je v svoji rasti odpirala kakor popje, v nadi in upanju, da se razcvete, zori in dozori ter znova vrne semena za novo kal in rast. In kdo je stal ob strani te mlade rasti, da se ni skrivila? Bil je to učitelj, ki je s svojo strogostjo in uvidenostjo uravnaval, cepil in gojil. Za koga? Zase? Ne! Za boljšo bodočnost svojega rodu, za bodočnost močne in trdne Jugoslavije!

In kaj pomeni bodočnost naše zemlje in ljudstva danes? Mladi rod! Tisti mladi rod, ki odganja z vso silo popje v novo življenje, da zvezete, zori in dozori v novo življenje. In kdo stoji ob tej mladi rasti budno na straži? Učitelj je to, ki je zastavljal vse svoje sile, da privede v novo in lepše življenje one, ki jih še niso dosegle zle posledice krivice in zmot. Našim domovom je treba gospodarjev močnih rok, zdravega razuma in bistrih misli. Naši državi ni potrebno ničesar bolj ko zdravil, krepkih in poštenih moč in žena, zakaj vsega bi bilo dovolj, če bi si znali ljudje razdeliti in urediti kakor bi bilo edino prav in tudi potrebno, zakaj vsi imamo na svoji zemlji pravice poštenega življenja.

Učiteljstvo je ohranilo smer tega svojega dela do danes. Ali pa jo bo ohranilo tudi v bodoče? Mora jo! Vsa teža, ki se je zgrnila na njegova ramena, vsa odgovornost, ki raste z dneva v dan vedno bolj, ne smeta streti optimizma jugoslovanskega učiteljstva. Odpornost, ki jo zahteva čas, mora postati močnejša ko kdajkoli. Zakaj, morda je že res prišel čas najtežje preizkušnje, odločilni trenutek: ali pasti, ali ostati na nogah. Pasti bi pomenilo zrušenje vsega truda in prizadevanja, obstati pa pomeni zmagati!

Na ta najvažnejši dan naše narodne zgodovine je treba imeti čiste račune. Pred ničemer ni treba zatisniti oči. Resnica in jasnost je porok gotovemu uspehu. In kaj je gotov uspeh? Kaj je porok razvoja in napredka države? Neuklonljiva vera vseh v boljšo in lepšo bodočnost naše mlade in velike Jugoslavije!

Letošnji prvi december pa ni bil samo praznik našega uedinjenja. Imel je še drug pomen, važen pomen, ki ga učiteljstvo nikakor ne more prezreti. Slovenec smo se ta dan spominjali vseh naših bratov, ki so odšli za kruhom v tujino. Spomnili smo se slovenskih desetih bratov, ki so bogvekdaj povezali culo in šli, da se spet vrnejo. Letošnja

prvodecemberska nedelja je bil tudi njihov dan. Dan vseh tistih jugoslovanske krvi, ki so raztreseni kakor seme širom sveta, ki delajo in trpe pa imajo samo eno misel: misel na domačo zemljo in kruh, ki ga rodi. Misel na vse te naše ljudi je sveta vsakemu učitelju, saj to so stvari, ki niso nastale včeraj in ki danes ne bodo minile. Ta misel je bolna in rano bo treba ozdraviti.

In še ena stvar, ki jo ne smemo pozabiti in ki je spolnila program letošnjega prvega decembra, prosi po odkriti in dobri besedi. Letošnji prvi december so se oglašili po svojih zagovornikih tisti, ki še rasto, pa rasto

med trnjem in na suhi zemlji, to so tisti otroci, ki stradajo, ki so bosi in goli. Jugoslovanska Unija za zaščito dece je baš na prvi december spregovorila v imenu vseh onih, ki jim je življenje grenko že na vsem početku. Ali ni ravno v tem klicu najmlajših zapuščenih in izčrpanih tista bogata vsebina, ki izpolnjuje človečansko idejo prvega decembra, praznika novega življenja? Gotovo je! Učiteljevo delo ne pozna meja. S svojo vse objemajočo ljubeznijo in delom so se odzvali tudi temu klicu in sledili z vso verno, zakaj prvi december ni praznik, je delaven dan.

Kralj Peter I. o vzgoji značajev

6. avgusta 1903., četrty dan skupščine srbskega učiteljstva, je sprejel kralj Peter I. približno petsto učiteljev in učiteljic v dvoru, jih pogostil in se je ob tej priliki z njimi dolgo razgovarjal. — Interesantno je, da je bilo prijavljenih za sprejem pri kralju samo 200 učiteljev(-ic) — toda pred dvorom se jih je zbralo 500. — Tedanji minister prosvete Dobrovič Ružić ni dovolil, da bi šli vsi v dvor nego samo oni, ki so bili prijavljeni. Toda — na kraljevo zahtevo — so smeli vstopiti vsi. Predsednik učiteljske skupščine je bil pokojni Uroš Blagojevič. Kralj se je zahvalil za predsednikov pozdrav in se kot dober domačin obrnil na vse zbrano učiteljstvo z besedami:

»Zvolite gospoda, da jih po srbski navadi nekaj izprijemo!«

Kroničar nadaljuje sledeče:

»Tedad je odvedel On svoje goste v dvorski vrt, kjer so bile postavljene kraljevske mize polne piva in jestvin.

Ko so se vsi zbrali je dvignil kralj čašo in nazdravil gostom s prisrčno dobrodošlico, okrašeno z vedrim humorom in prijateljsko razigranostjo. Svojo gostiteljsko skrbnost je pokazal s ponujanjem ter prigovarjanjem naj se gosti poslužijo jedi in pijače.

Nastali so veseli trenutki pogostitve.

Med prijetno počastitvijo in pogostitvijo se je kralj živahno udeleževal razgovora, pripovedoval dogodke iz svojega življenja in dajal iskrene nasvete svojim dragim gostom, ki so se v grupah zbirali okoli njega. Sprehajal se je okoli miz, posluševal goste, ki so se zbirali okoli njega, da bi slišali njegovo kraljevo besedo, njegove izkušnje ter da si vzamejo k srcu nasvete največjega rodoljuba, očeta rodbine, ki jo je sam vzgojil ter vodil izobrazbo svojih otrok.

Takoj v početku je poudaril kralj Peter važnost vzgoje karakterja in vrlin med narodom. — Ob tej priliki je rekel:

— Gospoda moja, vi ste vzgojitelji mladine. Kakršni boste vi, takšna bo naša mladina, a kakršna bo mladina, tak bo tudi narod in njegova bodočnost. In kaj je najvažnejše v tem vašem vzgojiteljskem poklicu? Kaj je nam kot narodu najbolj potrebno? da pridobimo ugled in priznanje ostalih velikih narodov? Potrebni so nam krepki moralni karakterji, močne vrline. Brez tega ni napredka, ni zdravega življenja, vse je navidezno, lažno, izumetničeno. Naš narod ima slavno preteklost, znano in priznano. In glejte, vse kar imamo od preteklosti, vse kar je v njej sijajnega in slavnega, to je od ljudi visoko moralnih, silno čistih in nedosegljivo značajnih v vsem in povsod; junaštvo v obrambi, samozatajevanje v ustanikih proti tiraniji, krepost v hiši in prijateljstvu, iskrenost v odnosih, neumornost pri delu, gojitev vrlin ob goslih in hišnem ognjišču, ob puški in jaganu, ob vedrem in neustrašljivem pogledu, ob lahkem skoku, ki dohiteva in doseže, ob častnem delu in vsem kar smo dosegli, nesebičnost v vsem in vdanost za vse kar je dobro, — na kratko — kar je dvigalo Srbijo, kar jo je stavljalo na prvo mesto na Balkanu in kar ji je ustvarjalo državni napredek, prijateljstvo, ki so jo obdružovali in neprijateljstvo, ki so jo spoštovali.

— Zato glejte kot vzgojitelji — je nadaljeval kralj — da vzgojite svojemu narodu poštene in značajne člane družbe. V naši zgodovini in med našim narodom je bilo mnogo nesreč zaradi pomanjkanja značaja in morale med ljudmi, ki so vplivali na narodovo usodo. A to se masčuje tudi preprostim ljudem in jih upropašča ter jih potiska v siromaštvo značajnosti in pomanjkanje vrlin.

— Ne dopustite, da bi med otroci rastla laž in zakrknjenost, kajti ni večjega zla od lažnivega in zakrknjenega človeka. Se posebej pobijajte v vaših šolah tožarenje in ovajanje, ki se pozneje razvije v največjo moralno bolezen. Špijoni so slabši od tatov. Tatovi kradejo in povzročajo materialno škodo, a špijoni upropaščajo v vsakem pogledu mnogo nedolžnih ljudi. Zaradi njih sem trpel tudi jaz. Oni mi niso dopustili niti da bi se pozdravil s svojimi rojaki in prijatelji, paziti sem moral, da se ne bi srečal s kom, da ne bi špijoni tekli tja, odkoder bi se upropaščali nedolžni ljudje, samo zaradi tega, ker so jih videli z menoj...«

Tu je padla kralju v oči neka iskra bolečine, a obraz je preletela tiha tuga zaradi utrpljenega v izgnanstvu. Dobro smo razumeli koliko je moral pretrpeti in kakim mukam je bilo izloženo njegovo čisto, blago in pomirljivo življenje.

Govoril je dalje o tem, kaj mora biti ideal vzgoje. Njegovi pogledi na moralni karakter kot popolnost vzgoje, kot skrajni smoter izobrazbe so popolnoma pravilni tudi s strani vzgojne teorije in s strani naših vsakodnevnih potreb in nalog v bodočnosti. Samo ako bomo negovali med našim narodom vrline, smemo biti prepričani, da smo na oni poti, ki nas bo dovedla do položaja, da nam bo dežela Piemont Srbstva, rastlinjak vsega vzvišenega in značajnega. Naša dolžnost je, da to izvedemo, da hodimo po tej poti ter da delamo za nacionalno edinstvo, kajti kaj smo brez tega? Nič več nego na zemljevidu eno pleme, narod brez pogojev za življenje. Samo moralna moč je pogoj za napredek in za vsestranski razvoj narodnih moči.

V nadaljnjem sprehajanju in razgovoru z učitelji je bil kralj zelo iskren tudi o samem sebi in se je v tem pogovoru dotaknil še enega važnega vzgojnega vprašanja.

Živel sem — je nadaljeval — po nesreči izven svoje domovine. Tam nisem imel toliko dela, prav za prav sem se naučil lahkega in majhnega dela. A sedaj sem kot kralj nenkrat zelo zaposlen in to s takim delom, ki mi ne dopušča niti mirnega spanja. Vi to dobro razumete, razumeli boste, kako je sedaj meni, ko sem že zašel v leta. Imam namreč že 60 let...

Pri tem se je kralj dobrodušno nasmejal in mi smo se razveselili te njegove šale in smo ga počeli hrabriti, da mu bo sedaj pomagala ves narod in mu bo oslabil težke ure skrbi in brig s svojim vernim delom in značajnim obnašanjem.

— Da gospoda! Z dolgoletnim bivanjem v inozemstvu sem marsikaj pozabil od našega lepega srbskega jezika. Večkrat se mi dozdeva, da težko govorim, dasiravno mi je sedaj kakor vedno bilo srce čisto srbsko. Zaprošiti moram gospoda ministra (Dobra Ružića), da mi preskrbi učitelja, ki me bo naučil bolje govoriti srbski. Le dozdeva se mi, da bi se od kake učiteljice več naučil.

Zopet je zadonel prijeten srbski smeh in na ta kompliment — so učiteljice skupno z nami zaklicale: »Živeli!«

Praznik uedinjenja v Učiteljskem domu v Ljubljani

Odkritje spominske plošče Velikemu graditelju Jugoslavije

Praznik uedinjenja je bil praznovan v Učiteljskem domu v Ljubljani na prisrčno in slavnosten način. Odkrita je bila plošča posvečena spominu blagopokojnega Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja.

Te proslave so se udeležili zastopnik komandanta dravske divizijske oblasti gospod podpolkovnik Jordanič, zastopnik bana banski šolski nadzornik tov. Štrukelj, prosvetni načelnik g. prof. Breznik, sreski šolski nadzornik tov. Grum, predsednik Učiteljske tiskarne tov. Gangl, zastopniki sekcije JUU tov. Završanova, Kumelj in Supančič, zastopniki nekaterih sreskih učiteljskih društev, zastopniki tiska in tudi večje število učiteljstva in učiteljskega naraščaja.

Predsednik Učiteljskega doma tov. Stanko Vrhovec je otvoril proslavo, pozdravil vse prisotne, imenoma gori navedene in izrekel tele besede:

Gospoda!

Štirideset let je slovensko učiteljstvo poživljalo zbiralo prispevke, da si postavi v kulturnem zbirališču svoj dom, ki naj sprejema pod svojo streho učiteljske sirote in v Ljubljani študirajoče učiteljske otroke. To se nam je posrečilo pred dobrim letom v onih težkih trenutkih, ki so zadeli vso našo domovino, ko je podlra rok morilčeva končala življenje našega najvzornejšega učitelja, velikega graditelja Jugoslavije, blagopokojnega Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja. Slovensko učiteljstvo se ni moglo bolje oddolžiti ma-

VSEBINA:

Prvodecemberske misli.

Kralj Peter I. o vzgoji značajev.

Praznik uedinjenja v Učiteljskem domu v Ljubljani.

Prvi kongres Jugoslovanske unije.

Šolstvo in obrtništvo.

LISTEK: Karel Širok: Kapelica.

Ko so cvetele krizanteme.

Splošne vesti. — Učiteljski pravnik. — Naša gospodarska organizacija. — Učiteljska tiskarna. — Mladinska matica. — Šolski radio. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

Tako razpoloženje pri kralju je razgalilo tudi naša srca in mi smo pustili vse ter se zbrali, da slišimo njegove besede, katere je izgovarjal s tekočim in čistim srbskim akcentom, kakor da se ni bil nikoli oddaljil od Sumadije.

V zvezi z njegovim razgovorom o učiteljih je poudarjal nadalje pomembno vlogo matere, sestre in sploh žene pri vzgoji in izobrazbi mladine. In te njegove misli so bile v vsakem pogledu zelo točne. On bi želel, da se otvori čim več dekliskih šol in da se čim več deklet šola, ker nam je to potrebno tako za nacionalno, kakor tudi za splošno človečansko vzgojo.

Kraljevi pogledi na politiko in bližajoče se volitve so prav tako pravilni. Oni predstavljajo popolnega ustavnega kralja, človeka, ki je vse to prav dobro razumel.

Rekel je:

— Ne bodite pri volitvah zaslepljeni partizani, nego volite po čisti vesti in prepričanju. Ne vsiljujte nikomur svojega mišljenja. Vsakdo naj voli svobodno po svoji uvidenosti. Ne gonite nikogar s silo, da bi glasoval za to, kar mu ni ljubo, ne masčuite se drug drugemu. Ni potrebno, da bi bilo med narodom ogorčenje, pretepi in nasilja. Zelen bi videti pravo voljo naroda. Vedno ste tožili, da nimate dovolj svobode. Evo sedaj ste popolnoma svobodni, pazite kaj hočete in kako hočete.

To so kraljeve besede, njegovi naravnost očetovski nasveti. Kot da iz njega govori politični filozof 18. stoletja iz šole Rousseau-a ali Montescina, kak republikanec z obale plavega Zenevskega jezera. Mi, katerih politična vzgoja je bila od strani merodajnih faktorjev od sedaj zavedena na nasprotno stezo, na pogrešna pota, mi, ki smo se v teh 20. letih, naučili gledati grde primere še grše politike, smo se zelo čudili, ko smo slišali poštene besede našega kralja. On vroglasa svobodo, ampak pravi: »Bodite svobodni, ampak to svobodo spoštujte pri sebi in pri drugih.«

Na kraljevo željo so učitelji v zboru zapeli pesmi: »Ajduk Veljko« in »Padajte braće«. Kralj se jim je zahvalil za lepo petje in se nato oprostil rekoč:

— Rad bi ostal takole z vami vse popoldne, ampak mnoga dela me kličejo.

Podal je najbližji roko in se s sinom, spremljan z našimi »Živjelo!« klici oddaljil. Tudi mi smo odšli in mislili na one lepe besede, ki smo jih od njega slišali.

Praznik uedinjenja v Učiteljskem domu v Ljubljani

Odkritje spominske plošče Velikemu graditelju Jugoslavije

nom velikega pokojnika, kakor da je posvetilo ta dom njegovemu imenu. Ob tej priliki se spominjam tudi Nj. Vel. kralja Petra II., ki je postal veliki dobrotnik našega doma. Naj bo priča tem pomembnim dogodkom spominska plošča, ki jo imam čast odkriti.

Na marmornati spominski plošče je z zlatimi črkami vklesano naslednje posvetilo:

Ta dom, sad 40 letne stanovske požrtvovalnosti, posveča slovensko učiteljstvo trajnemu spominu Velikega graditelja Jugoslavije blagopokojnemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju 1. decembra 1935.

Veliki dobrotnik: Nj. Vel. kralj Peter II. Karadordevič.

Na nasprotni strani je vzidana plošča iz istega marmorja, a na njej so vklesana imena velikih dobrotnikov, ki jih je 21 in to: Kraljevska banska uprava v Ljubljani, JUU sekcija za Dravsko banovino, Društvo v pomoč učiteljem, njih vdovam in sirotam v Ljubljani, Hranilnica in posojilnica učiteljskega konvikta, Družba sv. Cirila in Metoda, Učiteljska tiskarna, Učiteljska samopomoč, sreska učiteljska društva Ljubljana, Kranj, Laško, Litija, Logatec, Posojilnica v Logatcu, Traven Josip, nadučitelj, Naklo, Dimnik Jakob, šol. ravnatelj, Gangl Engelbert, viš. šolski nadzornik, Rape Andrej, banski šolski nadzornik, Slapšak Julij, šolski ravnatelj, Žirovnik Janjo, nadučitelj, Borovnica in Ing. Dimnik Stanko, profesor.

Besedo je povzel tudi tov. Gangl, ki se je predvsem spominjal velikih zaslug, ki